

Universal Declaration of Human Rights - Nzema

© 1996 - 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

EWIADEAMRA NOLOBOLƆ MƆƆ FALƆ SONLA NWO ADENLENYIANLƆ NE MƆ LA ANWO

MƆLEBƆBO

WƆ meƁƆ ala mƆƆ Maanle Maanle mƆƆ wƆ Eku ye anu la gyinlabele nee pƛpƛzƛle nee anwoadenlenyianle a fa atianwolilƆ, pƛpƛlilƆ nee anzondwolƆ ba ewiade anu la,

WƆ meƁƆ ala mƆƆ menli embu sonla nwo adenlenyianle ne mƆ bie amaa ɔlua zo nyƛle mgbane mgbane dƆƆnwo ƛsisi ƛmaa menli adwenle ƛzƛkye, nee ewiade ne mƆƆ ƛlƛba mƆƆ sonla biala banyia adenle aha edweke biala mƆƆ ɔdaye ɔkulo, nee diedi biala mƆƆ ɔdaye ɔkulo ke ɔdie ɔdi na ɔnzulo la, ƛmaa bƛla ye ali ke, ƛhye a le awienvolƛma anyelazo kpole kpale la,

WƆ meƁƆ ala mƆƆ ɔhyia, saa bƛnrƛhye sonla bƛnrƛmaa ɔnrƛho ɔnrƛtia ƛsisilƆ nee atisesebƛyƛle, ke ɔwƆ ke mƛla bƆ sonla nwo adenlenyianle ne mƆ anwo bane la,

WƆ meƁƆ ala mƆƆ ɔhyia ke bƛmaa agɔnwolƛyƛle wƆ Maanle Maanle avinli kenya anyuhɔle la,

WƆ meƁƆ ala mƆƆ MaamgbolƆ Koyƛle ne anu amra ƛva bƛ diedi mƆƆ wƆ sonla nwo adenlenyianle ne mƆ, ye gyinlabele nee ye dibilƆ nee mrenya nee mraale adenlenyianle pƛpƛ ne mƆ anu la ƛwula sonla nwo adenlenyianle nwo mƛla ne mƆƆ bƛfƛle ye "Kyata" (Charter) ne anu na bƛlie bƛdo nu ke bƛboa bƛamaa menli anyia anyuhɔle nee tƛnlabele kpale wƆ atianwolilƆ bƆkƆ nu la,

WƆ meƁƆ ala mƆƆ Maanle Maanle mƆƆ wƆ MaamgbolƆ Koyƛle Eku ne anu nee MaamgbolƆ Koyƛle ne ƛbo ƛwƆke ke bƛmaa awie biala anye azƆ sonla nwo adenlenyianle nee atianwolilƆ ne mƆ na bƛali zolƆ kpale la,

WƆ meƁƆ ala mƆƆ adenlenyianle nee atianwolilƆ ƛhye mƆ anwo ndelebƛbo kpale hyia kpole kpale maa ƛwƆkebɔle ne azolilƆ anzƛ munlililƆ ne la,

Ati, Kƛkala

MAAMGBOLƆ KOYƛLE AYIA NE

bƆ nolo ke

Ewiadeamra NolobolƆ MƆƆ FalƆ Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo ƛhye

le debie ko mƆƆ yelie yedo nu yemaa awie biala nee Maanle biala, amaa awie biala nee Eku biala mƆƆ dahuu keva. NolobolƆ ƛhye kezie ye adwenle nu la abƆ mɔdenle alua ngilehilele nee ndetelƆ zo yeamaa nidi ara adenlenyianle nee atianwolilƆ ƛhye mƆ anwo, na eza yealua ngƆzo ndenle zo, Maanle nee Maanle Maanle zo, yeaboa yeamaa menli mƆƆ wƆ Maanle Maanle mƆƆ wƆ Eku ne anu nee Maanle Maanle mƆƆ Eku ne sie bƛ la anu amra amuala alie ado nu kpale na bƛali zolƆ kpale.

EdwekekpƆke 1

Menli muala di bƛ ti anwo na eza noko bƛse wƆ dibilƆ nee adenlenyianle nu. Bƛle ndwenlenwo nee adwenle, yemɔti ɔwƆ ke bƛkile adiemayƛle bƛmaa bƛ nwo ngoko.

EdwekekpƆke 2

Sonla ko biala le adenle nyia adenlenyianle nee atianwolile ne mo mo beva bewula Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobole ehye anu la amuala bie. Onle ke ngakyile anze ngilehilenu anze nyeyenu biala mo fale menli ekpunli, menli ngakyile, nrenya anze raale, anee, Nyamenlezonlenle, maanyele anze adwenle bie, Maanle anze menli abohilele, agyapadee, awole anze gyinlabel gyene biala anwo la bie ba.

Eza noko onke ke bekile ngakyile anze nyeyenu biala wo maanyele, melazolile nu, anze maanle zo gyinlabel nu wo maanle ne anze eleka mo sonla ne de la anu. Saa maanle ne di o ti anwo o, saa maanle gyene a nea zo o, saa onli o ti anwo o, onle ke ngakyile anze ngilehilenu biala ba nu.

Edwekekeke 3

Wo ke awie biala nyia ngoane, fanwodi nee sonla nwo banebole.

Edwekekeke 4

Onle ke beye awie biala kanra. Wo ke betua aanrayele nee aanra edonele wo adenle biala anu.

Edwekekeke 5

Onle ke bekile awie biala nyane anze beye ye atisesebe, amumuye anze begua o nyunlu aze anze betwi o nyunlu.

Edwekekeke 6

Ke mo mela se la, eleka biala mo awie biala lua la wo ke benwu ke daye le sonla.

Edwekekeke 7

Ke mo mela se la, menli koooti se pepe mo onle ke ngakyile anze ngilehilenu biala ba mela ne mo bo be nwo bane pepe la anu. Menli koooti le adenle nyia be nwo banebole pepe mo ko tia ngilehilenu anze nyeyenu mo tia Nolobole ehye nee debie biala mo maa zehae nyeyenu ne adenle la.

Edwekekeke 8

Sonla biala le adenle ke saa awie ye debie mo tia anwoadenlenyianle ne mo mo maamule nwo mela anze mela eba emaa ye la a, wo ke koto ne mo pepe die ye.

Edwekekeke 9

Onle ke bekye sonla, befa sonla besie anze beye sonla befi maanle ne anu wo meke mo tefonle mela anze mela emmaa adenle la.

Edwekekeke 10

Wo awie biala adenlenyianle nee ye gyima ne mo anwo adwenleale nwo anze saa beka ke awie biala eye etane a wo ke koto mo di o ti anwo na onli mogwazo la di ye edweke wo bagua nu.

Edwekekeke 11

1. Sonla biala mo bekeha ke yeye etane mo odi ke betwe o nzo la le adenle ka ke onze edweke ne anwo bie kyesedi ye edweke wo bagua nu koto na koto ne bua ye fole ke mo mela se la. Wo koto eke ne wo ke nyia ninyene mo ofa pepe odie o nwo la kolaa.

2. Onle ke bebua sonla biala fole wo nyeele etane biala maw wo meke maw cyele zohane nyeele ne la enee onle etane maw ctia maanle anzee maanle maanle mela la anwo. Anzee onle ke betwe sonla ne anzo bemaatela maw bepe bedo eke ne wo meke maw cyele etane ne la.

Edwekekpake 12

Onle ke menli fa be nloa wulowula awie feabo, ye abusua, ye sua nu edweke nu anzee onle ke bekenga ye ahelata anzee bebo ye anyiemgba besekye ye anyunlunyia. Sonla zehae le adenle maa mela ne pepe die ye anzee bo c nwo bane wo zehae akpsemadi ebela ne mo anwo.

Edwekekpake 13

1. Sonla biala le adenle fi eleka maw cde la ckotenla eleka biala maw ckulo la.
2. Sonla biala le adenle fi maanle biala anu nee ye maanle nu ck maanle gyene nu na ckola csia cba ye maanle nu.

Edwekekpake 14

1. Sonla biala le adenle ke saa clenwu amanee wo ye maanle nu a ckola cnriandi ck maanle gyene nu cmaa bema ye eleka ctenla anzee bebo c nwo bane.
2. Saa amanee ne maw ahenle ne elenwu ye la envi anzee enlua maanyele ti anzee ye nyeele ne tia Maamgbole Koyele mela ne nee ye bodane ne mo a, yemo maanle gyene ne enle adenle ke ckelle ye azie anzee ckebo c nwo bane.

Edwekekpake 15

1. Sonla biala le adenle ke cye ekulomani.
2. Onle ke bebu ekulomani biala ke cle eyevole la. Eza noko onle ke besi awie biala maw kponde ke ckakyi ye ekulomaniyele la adenle wo meke maw mela emmaa adenle la.

Edwekekpake 16

1. Mrenya nee mraale maw bekedwu agyalehole la, saa bele duzu menli o, saa bevi duzu maanle nu o, anzee saa beko duzu asone o, bele adenle begya be nwo na bebo edane. Be mu nwio bele adenle pepe wo agyale nwo, wo be agyale nee be ewolehole nu.
2. Cwo ke menli nwio ne die to nu kolaa na beagya be nwo.
3. Kunli nee yele nee be mra a le ekpunli maw bo sua ekyekyele bo anzee ekpunli maw tele ye menli dcnwo a, yemoti cwo ke menli ekpunli ne nee maanle ne maw bewo nu la sinza be.

Edwekekpake 17

1. Sonla biala le adenle ke onyia c ti anwo agyapadee, eza noko cle adenle ke c nee awie mo bo nu nyia agyapadee.
2. Onle ke awie biala hwele ye agyapadee wo meke maw mela emmaa adenle la.

Edwekekpake 18

Sonla biala le adenle ke cwenle adwenle biala na csonle debie biala maw ckulo la, eza cle adenle ckakyi ye Nyamenlezonlenle ne anzee ye diedi ne nee fanwodi, yee akee noko cle c nwo adenle ke c ngome

anɛɛ ɔ nee menli wɔ bagua anɛɛ fealera nu ɔkile ye asɔne anɛɛ ye diedi ne wɔ ngilehileɛ, nyeɛɛ, ezonlenɛ nee boɛnleanɛ nu.

Edwɛkɛkpɔkɛ 19

Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔdwenle na ɔka edwɛkɛ mɔɔ ɔkulo la; eza ɔlɛ ɔ nwo adenle kɛ ɔfa adwenle biala mɔɔ ngyegyɛlɛ biala ɛnle nwo na ɔdua nolobɔlɛ ndenle ne mɔ biala anu ɔkpondɛ, ɔtie na ɔka edwɛkɛ ɔkile menli na ɔmaa bɛ adwenle mɔɔ ngyegyɛlɛ biala ɛnle nwo a.

Edwɛkɛkpɔkɛ 20

1. Sonla biala lɛ adenle kɔ ayia anɛɛ eku mɔɔ anzondwolɛ wɔ nu la bie.
2. ɔnle kɛ bɛhyɛ sonla bɛmaa ɔkɔ eku nu.

Edwɛkɛkpɔkɛ 21

1. Sonla biala lɛ adenle boa wɔ ye maanle ne ɛbulɛ nu, ɔlɛ adenle ɔtu ɔ nwo ɔsie ɛkɛ ɔmaa bɛtu ye ɔkɔ Mɛlalilɛ Ayia ne bie anɛɛ ɔboa ɔmaa bɛtu menli bɛkɔ Mɛlalilɛ Ayia ne.
2. Sonla biala lɛ adenle nyia maanle gyimayɛlɛ nwo nvasoɛ wɔ ye maanle ne anu.
3. Ezuavolɛ ne ɛhulolɛdɛɛ ne a le Arane tumi ne a, bɛkile bɛ ɛhulolɛdɛɛ ɛhyɛ wɔ mekɛ biala nee nɔhale ɛmadolɛ mɔɔ awie biala nyia adenle to ye dɛɛ wɔ feabo nu anɛɛ wɔ ndenle biala anu mɔɔ ngyegyɛlɛ biala ɛnle nu la.

Edwɛkɛkpɔkɛ 22

Awie biala mɔɔ wɔ menli ekpunli avinli la ɔwɔ kɛ maanle ne sinza ye eza ɔwɔ kɛ maanle ne dua ye mɔdenleɔ nee maanle maanle moalɛ zo, nee kɛ maanle ko biala ye maamulɛ, agyapadɛɛ, ezukoa, menli nee maandɛ gyinlabelɛ ne si de la azo maa sonla ko biala nyia ninyɛne mɔɔ hyia ye anyunlunyia nee ye boɛyɛlɛ nwo la.

Edwɛkɛkpɔkɛ 23

1. Sonla biala lɛ adenle ye gyima mɔɔ okulo la, Akee noko ɔlɛ adenle kɛ ɔnyia gyima ne anwo ahunlundwolɛ. Eza noko ɔwɔ kɛ maanle ne boa maa awie biala nyia gyima mɔɔ gyima ne ɛnvi ɔ sa a.
2. Sonla biala lɛ adenle kɛ gyima mɔɔ ɔkɛyɛ la ɔnyia nwolɛ ahatualɛ kɛ mɔɔ saa awie gyɛne a yɛlɛ gyima zɔhane a anɛɛ ɔkɛnyia ye la.
3. Sonla biala mɔɔ ye gyima la ɔwɔ kɛ nyia nwolɛ ahatualɛ kpalɛ mɔɔ ɔkola ɔfa ɔnea ɔ ye nee ɔ mra amaa bɛ tɛnlabelɛ nu ayɛ kpalɛ a. Eza noko ɔwɔ kɛ ɔnyia ɛzinzaɛ ne mɔɔ maanle ne fa sinza menli la bie.
4. Sonla biala lɛ adenle boa gyimayɛlɛ Eku nu wɔ ye ɛhulolɛndɛɛ ɛzinzaɛ ti.

Edwɛkɛkpɔkɛ 24

Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔdie ye ɛnwomenle bie na ɔdielie ɔ nye, na ɔnyia mekɛ ezinra mɔɔ ɔfa ɔyɛ gyima na eza noko ɔnyia mekɛ mɔɔ saa ɔyɛ gyima dedɛɛ a ɔfa ɔdie ye ɛnwomenle bie na bɛtua ye nwolɛ kake la a.

Edwɛkɛkpɔkɛ 25

1. Sonla biala lɛ adenle kɛ ɔ nee ɔ ye nee ɔ mra nyia tɛnlabelɛ kpalɛ mɔɔ fale bɛ ngoane, alɛɛ, ɛdanɛ, dabelɛ nee ayileyɛlɛ nee ninyɛne mɔɔ hyia maa bɛ la anwo. ɔwɔ kɛ bɛnyia moalɛ wɔ mekɛ mɔɔ

benye gyima, anwonyane kebo be, bengola gyima ye, kunli anzee yele kewu, bekeye mgbanyinli anzee lua ndenle bie azo bengola bennea be nwo la.

2. Owo ke mreladane nee ngakula nyia moale nee enleanle kpale. Kakula biala, saa begyale o nli anzee beangya o nli na beawo na beawo ye o, owo ke bennea ye anzee besinza ye ke mwo ofeta la.

Edwekekpeke 26

1. Sonla biala le adenle sukoka nwoma. Onle ke betua nwomazukoale nwo kake biala, bocho wo mlebebo nwomazukoale dee ne anwo. Owo ke mlebebo nwomazukoale ne ye nhye maa kakula biala. Owo ke menli nyia adenle sukoka mbulale nee milahyinli nee gyima nwo nwoma. Eza noko awie biala mwo bo mndenle la kola sukoka nwoma kpole.

2. Owo ke nwomazukoale maa awie biala tenlabelle nu ye kpale na omaa sonla nwo adenlenyanle nee ye atianwolile ne mo enilile gyinla kpundii. Owo ke nwomazukoale maa ndelebebo, be kunlu elile nee agonwoleyile ba maanle maanle avinli, menli anzee asone asone avinli na oboa omaa Maamgbole Koyele gyima ne mwo oledi mwo ofale anzondwole nwo la di munli.

3. Awovolema le adenle ke bema be mra sukoka nwoma mwo bekulo ke be mra ne mo sukoka la.

Edwekekpeke 27

1. Sonla biala le adenle ke odaye oye maandee nyeele biala mwo beye wo maanle anzee sua ne azo la bie, na eza onyia ninyene edolole nee abodee nwo nrelebe nwo anyuhole nvasoe ne mo bie.

2. Sonla biala le adenle ke onyia debie mwo okhele mwo fale abodee nwo nrelebe, nwoma anzee debie mwo okedolo la anwo banebole.

Edwekekpeke 28

Sonla biala le adenle ke o nee menli nee maanle maanle nu amra di ngitanwo amaa yeanyia adenlenyanle nee atianwolile ne mo mwo wo Sonla Nwo Adenlenyanle Nwo Nolobole ehye anu la nwo nvasoe kpale.

Edwekekpeke 29

1. Sonla biala le gyima ye fa maa ye menli mwo owo be avinli la amaa lua zo yeahola yeanyia anyuhole anzee yeali munli.

2. Saa sonla biala fa ye adenlenyanle nee atianwolile ne mo aye gyima a, enee ongile ke ole adenle obulu mela zo; owo ke odi o gonwo mo adenlenyanle nee atianwolile ne mo eni na obo ye ebela ke mwo maanle ne mwo owo nu la mela ne mo mwo fale benwonilile, anzondwole nee ye boeyele ne se la.

3. Onle ke bedua adenlenyanle nee atianwolile ehye mo azo beye ninyene mwo otietia anzee obulu bodane nee ndenle ne mo mwo Maamgbole Koyele ne ehyehye edo eke la azo.

Edwekekpeke 30

Debie biala mwo wo Sonla Nwo Adenlenyanle Nwo Nolobole ehye anu la engyi eke ne emmaa maanle ko, anzee menli ekpunli ko anzee sonla ko angome mwo omaa ye adenle oye debie osekye adenlenyanle nee atianwolile ne mo mwo behyehye bedo eke ne la a.